

**O‘ZBEK TILIDA RAQAMLI KOMMUNIKATSIYANING
LINGVISTIK XUSUSIYATLARI**

O‘roqova Nozima, Mamanova Xolida

Oriental universiteti talabalari

Annotatsiya: Ushbu maqola o‘zbek tilida raqamli muloqotning lingvistik xususiyatlarini o‘rganadi. Tadqiqot ijtimoiy tarmoqlar, tezkor xabar almashish ilovalari va onlayn forumlar kabi raqamli platformalarning zamonaviy o‘zbek tilidan foydalanishga qanday ta’sir qilishiga qaratilgan. Raqamli muloqotning leksik, grammatik, stilistik va pragmatik xususiyatlariga alohida e’tibor qaratilgan. Maqolada onlayn muloqotda qisqartmalar, neologizmlar, o‘zlashtirilgan so‘zlar, so‘zlashuv iboralari, emojilar, kod almashtirish va norasmiy grammatik tuzilmalardan foydalanish muhokama qilinadi. Shuningdek, raqamli muloqot til normalarining o‘zgarishiga va o‘zbek tilida so‘zlashuvchi foydalanuvchilar orasida o‘zini ifoda etish va o‘zaro ta’sirning yangi shakllarini rivojlantirishga qanday hissa qo‘shishi ko‘rib chiqiladi. Topilmalar raqamli muloqot an’anaviy til naqshlari texnologiya, globalizatsiya va ko‘p tilli muloqot ta’sirida innovatsion shakllar bilan birga mavjud bo‘lgan moslashuvchan lingvistik muhitni yaratganligini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: o‘zbek tili, raqamli muloqot, raqamli muloqot, ijtimoiy media, lingvistik xususiyatlar, neologizmlar, o‘zlashtirilgan so‘zlar, kod almashtirish, til normalari, onlayn muloqot.

Raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi odamlarning muloqot qilish, ma'lumot almashish va fikrlarini ifoda etish usullarini sezilarli darajada o'zgartirdi. Ijtimoiy tarmoq platformalari, xabar almashish ilovalari, onlayn forumlar va boshqa raqamli muhitlar kundalik muloqotning muhim qismiga aylandi. Natijada, raqamli makonlarda tildan foydalanish an'anaviy yozma va

og'zaki muloqotdan farq qiluvchi o'ziga xos lingvistik xususiyatlarni rivojlantirdi. Raqamli muloqot tezligi, norasmiyligi, interaktivligi va ijodkorligi bilan ajralib turadi, bu foydalanuvchilarni yangi lug'at, qisqartirilgan shakllar, noan'anaviy imlo va innovatsion kommunikativ strategiyalarni qabul qilishga undaydi. O'zbek tili ham raqamli aloqa ta'sirida sezilarli o'zgarishlarni boshdan kechirmoqda. Ijtimoiy media platformalari va xabar almashish ilovalaridan tobora ko'proq foydalanish zamonaviy o'zbek tilining rivojlanishi va o'zgarishi uchun yangi kontekstlarni yaratdi. O'zbek tilida so'zlashuvchi foydalanuvchilar onlayn muloqotda tez-tez qisqartirishlar, neologizmlar, so'zlashuv iboralari, qarz so'zlar, emoji'lar va kod almashtirish elementlaridan foydalanadilar. Ingliz va rus leksik elementlari, ayniqsa, raqamli muloqotda, ayniqsa texnologiya, o'yin-kulgi, ta'lim, biznes va ommaviy madaniyat bilan bog'liq munozaralarda yaqqol ko'rinadi. Ushbu lingvistik amaliyotlar o'zbek tilining moslashuvchanligini va uning yangi kommunikativ muhitlarga moslashish qobiliyatini namoyish etadi.

Raqamli muloqot rasmiy va norasmiy til o'rtasidagi munosabatlarga ham ta'sir ko'rsatmoqda. Onlayn makonlarda foydalanuvchilar ko'pincha an'anaviy orfografik va grammatik normalarga qat'iy rioya qilishdan ko'ra tezlik va hissiy ifodani ustuvor deb bilishadi. Tinish belgilarining tushirib qolishi, takroriy harflardan foydalanish, nostandart bosh harflar bilan yozish, qisqartirilgan so'zlar va og'zaki va vizual elementlarning kombinatsiyasi norasmiy onlayn muloqotning keng tarqalgan xususiyatlari hisoblanadi. Shu bilan birga, raqamli platformalar yangi o'zbek so'zlari va iboralarining paydo bo'lishi va tarqalishi uchun imkoniyatlar yaratadi, zamonaviy lug'atni boyitish va o'zgartirishga hissa qo'shadi [1,54].

Shuning uchun raqamli muloqotni o'rganish o'zbek tilining rivojlanishidagi hozirgi jarayonlarni tushunish uchun muhimdir. O'zbek raqamli nutqining leksik, grammatik, stilistik va pragmatik xususiyatlarini tahlil qilish texnologik va ijtimoiy o'zgarishlarning til amaliyotiga qanday

ta'sir qilishini ochib berishi mumkin. Bu shuningdek, zamonaviy til normalarini va an'anaviy lingvistik naqshlar va innovatsion aloqa shakllari o'rtasidagi munosabatni yaxshiroq tushunishga hissa qo'shishi mumkin.

Raqamli muloqot o'zbek tilining rivojlanishi va o'zgarishi uchun muhim muhitga aylandi. Telegram, Instagram, Facebook, YouTube va boshqa raqamli platformalar orqali muloqot an'anaviy o'zbek lingvistik tuzilmalari va onlayn muloqot talablari bilan yaratilgan innovatsion shakllarning uyg'unligini namoyish etadi. O'zbek raqamli muloqotining asosiy lingvistik xususiyatlarini leksik, orfografik, grammatik, stilistik va pragmatik darajalarda kuzatish mumkin.

1. O'zbek raqamli muloqotining leksik xususiyatlari

Raqamli muloqotning eng sezilarli xususiyatlaridan biri yangi leksik birliklarning tez paydo bo'lishi va tarqalishidir. Texnologik taraqqiyot kundalik o'zbek muloqotiga ko'plab atamalarni kiritdi. Bu so'zlarning ba'zilar to'g'ridan-to'g'ri ingliz yoki rus tillaridan olingan, boshqalari esa o'zbek talaffuzi va grammatik naqshlariga moslashtirilgan [2,40].

Masalan:

post — ijtimoiy tarmoqlardagi nashr;

story — Instagram yoki Facebookdagi vaqtinchalik nashr;

like — ma'qullash yoki reaksiya ifodasi;

blogger — muntazam ravishda onlayn kontent yaratadigan va nashr etadigan shaxs;

kontent — auditoriya uchun ishlab chiqarilgan ma'lumot yoki material;

onlayn — Internet orqali amalga oshiriladigan;

chat — onlayn suhbat.

Bu so'zlar o'zbek raqamli muloqotida tez-tez uchraydi. Masalan:

“Bugun yangi post joyladim.”

“Storyga qaradingizmi?”

Bunday misollar ingliz texnologik lug'ati o'zbek raqamli muloqotiga tobora ko'proq integratsiyalashib borayotganini ko'rsatadi. Ko'p hollarda o'zlashtirilgan so'zlar o'zbekcha grammatik qo'shimchalarga ega bo'ladi. Masalan, foydalanuvchilar postlar, blogerlar, bosdim yoki storylar kabi yozishlari mumkin. O'zbekcha qo'shimchalarning qo'shilishi xorijiy leksik birliklarning grammatik moslashuvini ko'rsatadi.

2. Qisqartmalar va qisqartirilgan shakllar

Raqamli muloqot odatda tezlik va tejamkorlik bilan tavsiflanadi. Foydalanuvchilar tezroq muloqot qilish uchun ko'pincha so'zlar va iboralarni qisqartiradilar. Bu tendentsiya, ayniqsa, norasmiy xabar almashishda keng tarqalgan.

Misollar:

kontekstga qarab sal → salgina yoki salom;

rah → rahmat;

ilt → iltimos;

nma → nima;

qanaqa → qanaqa yoki boshqa soddalashtirilgan shakllar;

bo'pti → bo'ldi / mayli norasmiy kontekstlarda.

Garchi bunday shakllar odatda standart yozma o'zbek tiliga emas, balki norasmiy raqamli aloqaga bog'liq bo'lsa-da, ular foydalanuvchilar tilni vosita tezligi va xususiyatiga qarab qanday o'zgartirishlarini ko'rsatadi [3,87].

3. Orfografik xususiyatlar

Yana bir muhim xususiyat - bu imlodagi o'zgarishlar. Raqamli foydalanuvchilar ko'pincha apostroflar, tinish belgilari yoki ma'lum harflarni qoldirib ketishadi. O'zbek lotin alifbosida o' va g' kabi maxsus belgilar mavjud, ammo norasmiy raqamli aloqada ular ba'zan soddalashtirilgan shakllar bilan almashtiriladi.

Masalan:

“O‘quvchilar bugungi darsga kelishdimi?” quyidagicha ko‘rinishi mumkin:

“Oquvchilar bugungi darsga kelishdimi?”

Xuddi shunday:

“G‘alaba muborak!” norasmiy ravishda quyidagicha yozilishi mumkin:

“Galaba muborak!”

Bu amaliyotlar asosan onlayn muloqotning norasmiy tabiati va tez terish istagi bilan bog‘liq. Biroq, nostandart shakllarga tez-tez duch kelish raqamli yozish amaliyotlari va standart til normalari o‘rtasidagi bog‘liqlik haqida savollar tug‘dirishi mumkin. Kod almashtirish zamonaviy o‘zbek raqamli muloqotining yana bir o‘ziga xos xususiyatidir. O‘zbek foydalanuvchilari ko‘pincha o‘zbek tilini ingliz yoki rus tili bilan birlashtiradilar, ayniqsa texnologiya, ta’lim, ko‘ngilochar va kundalik faoliyat haqida gaplashganda [4,67].

Masalan:

“Bugun uchrashuv soat 10:00 da.”

“Topshiriqni qachongacha bajaramiz?”

“Bugun onlayn dars bo‘ladi.”

“Instagramda yangi trend chiqdi.”

Bu misollarda o‘zbekcha gaplarga meeting, assignment, online va trend kabi inglizcha so‘zlar kiritilgan. Bu hodisa zamonaviy raqamli muloqotning ko‘p tilli xususiyatini namoyish etadi. Kod almashtirish ham pragmatik funktsiyani bajarishi mumkin. So‘zlovchilar chet tilidagi so‘zni qisqaroq, ma’lum bir kontekstda tanishroq yoki zamonaviy texnologiyalar va yoshlar madaniyati bilan bog‘liq bo‘lgani uchun ishlatishlari mumkin. Raqamli muloqot grammatik naqshlardagi o‘zgarishlarni ham ko‘rsatadi. Norasmiy onlayn muloqot ko‘pincha to‘liq bo‘lmagan gaplar, tushirib qoldirilgan sub’ektlar, soddalashtirilgan tuzilmalar va suhbat konstruksiyalarini o‘z ichiga oladi. Bu yerda jumla rasmiy yozma til nuqtai nazaridan grammatik

jihatdan to'liq emas, ammo uning ma'nosi suhbat muloqotida osongina tushuniladi. Ko'p nuqtali so'zlashuv foydalanuvchilarga samarali muloqot qilish imkonini beradi, chunki ishtirokchilar odatda yetarli kontekstual ma'lumot almashadilar. Shuning uchun raqamli muloqot ko'pincha rasmiy yozma matnlarga qaraganda kontekstga ko'proq bog'liq. Raqamli muloqot foydalanuvchilarga his-tuyg'ularni ifoda etishning ko'plab usullarini taqdim etadi. An'anaviy yozma muloqotdan farqli o'laroq, onlayn xabarlar so'zlarni emojilar, tinish belgilari, takrorlash, GIFlar, stikerlar va boshqa vizual elementlar bilan birlashtirishi mumkin.

Masalan:

“Voy, juda chiroyli 😍”

“Rahmattt ❤️”

“Nega endi??? 🤔”

Rahmattdagi harflarning takrorlanishi xabarning hissiy ma'nosini kuchaytiradi. Xuddi shunday, bir nechta savol yoki undov belgilari hayrat, g'azab, hayajon yoki ishonchsizlikni ifodalashi mumkin.

Emojilar shuningdek, kommunikativ funktsiyalarni ham bajaradi. Masalan, oddiy jumla, masalan:

“Yaxshi.” neytral eshitilishi mumkin, holbuki:

“Yaxshi 😊” do'stona yoki ijobiy his-tuyg'ularni ifodalashi mumkin. Shunday qilib, vizual elementlar og'zaki ifodalarning pragmatik ma'nosini to'ldirishi yoki o'zgartirishi mumkin [5,120].

Raqamli muloqot juda interaktiv va kontekstga bog'liq. Foydalanuvchilar tildan nafaqat ma'lumot almashish, balki munosabatlarni o'rnatish, munosabat bildirish, boshqalarni ishontirish va ma'lum bir onlayn identifikatsiyani yaratish uchun ham foydalanadilar. O'zbek raqamli muloqotining ayniqsa qiziqarli xususiyati rasmiy va norasmiy lingvistik shakllarning birgalikda

mavjudligidir. Xuddi shu platformada juda rasmiy til va juda so‘zlashuv iboralari bo‘lishi mumkin.

Masalan, e’londa shunday deyilgan bo‘lishi mumkin:

“Hurmatli talabalar! Ertaga soat 10:00 da majlislar zali yig‘ilish bo‘lib o‘tadi.”

Biroq, talaba bir xil ma'lumotni norasmiy ravishda etkazishi mumkin: “Ertaga 10 da yig‘ilish bor ekan, hamma kelsin”. Farq raqamli muloqotning yagona lingvistik uslubi yo'qligini ko'rsatadi. Til tanlash ishtirokchilarga, maqsadga, platformaga va kommunikativ vaziyatga bog'liq.

Yuqorida muhokama qilingan lingvistik xususiyatlar raqamli muloqot zamonaviy o'zbek tilining dinamik rivojlanishiga hissa qo'shayotganini ko'rsatadi. Qarzga olingan lug'at, neologizmlar, qisqartmalar, kod almashtirish, ifodali imlo va vizual elementlar kundalik muloqotda tobora ko'proq ko'rinib bormoqda. Shu bilan birga, raqamli muloqot standart va nostandart til amaliyotlari o'rtasida farq yaratadi. Norasmiy raqamli shakllar adabiy tilning o'rnini bosuvchi deb hisoblanmasligi kerak. Aksincha, ular kontekstga bog'liq muloqot turlarini ifodalaydi. Rasmiy akademik, professional va rasmiy matnlar belgilangan orfografik, grammatik va stilistik normalarga rioya qilishni talab qilishda davom etmoqda. Shuning uchun, o'zbek raqamli nutqini an'anaviy til normalari yangi kommunikativ amaliyotlar bilan o'zaro ta'sir qiladigan moslashuvchan lingvistik muhit sifatida ko'rish mumkin. Uni o'rganish zamonaviy til o'zgarishi, ayniqsa raqamli texnologiyalarni kundalik muloqotining ajralmas qismi sifatida ishlatadigan yosh avlodlar orasida qimmatli ma'lumotlarni beradi [6,88].

Raqamli muloqot o'zbek tilining rivojlanishi va o'zgarishida muhim omilga aylandi. Tahlil shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy tarmoqlar, xabar almashish ilovalari va boshqa raqamli platformalar orqali muloqot yangi lingvistik amaliyotlar va ifoda shakllarini joriy etdi. Bu amaliyotlarni leksik, orfografik, grammatik, stilistik va pragmatik darajalarda kuzatish mumkin. O'zbek

raqamli muloqotining eng muhim xususiyatlaridan biri, ayniqsa ingliz va rus tillaridan olingan qarz soʻzlarning tobora koʻproq qoʻllanilishidir. Post, story, blogger, kontent, online va trend kabi atamalar norasmiy onlayn muloqotda keng tarqalgan boʻlib, oʻzbek grammatik shakllarini olishi mumkin. Qisqartmalar, qisqartirilgan soʻzlar, nostandart imlo, kod almashtirish va soddalashtirilgan grammatik tuzilmalar ham raqamli muhitning kundalik til foydalanishiga taʼsirini koʻrsatadi.

Tadqiqot shuningdek, raqamli muloqot oʻzbek tilining ifodali imkoniyatlarini kengaytirganligini koʻrsatadi. Emojilar, takroriy harflar, tinish belgilari, stikerlar va boshqa vizual elementlar koʻpincha ogʻzaki xabarlarni toʻldiradi va foydalanuvchilarga his-tuygʻular, munosabatlar va shaxslararo munosabatlarni ifoda etishga yordam beradi. Shu bilan birga, raqamli munozara madaniy oʻziga xoslik, birdamlik, shaxsiy fikrlar va ijtimoiy qadriyatlarni ifoda etish uchun joy yaratadi.

Biroq, raqamli muloqotda norasmiy va nostandart shakllardan foydalanish kommunikativ kontekst bilan bogʻliq holda koʻrib chiqilishi kerak. Bunday shakllar norasmiy onlayn muloqotga xos boʻlib, adabiy oʻzbek tilining belgilangan normalarini almashtirmaydi. Rasmiy, akademik va professional muloqot tegishli grammatik, orfografik va stilistik standartlarni talab qilishda davom etmoqda. Umuman olganda, oʻzbek raqamli muloqoti anʼanaviy til naqshlari texnologik rivojlanish va koʻp tilli aloqa natijasida yaratilgan innovatsion shakllar bilan oʻzaro taʼsir qiluvchi dinamik lingvistik muhitni ifodalaydi. Oʻzbek raqamli nutqini yanada tadqiq qilish zamonaviy til oʻzgarishini va raqamli davrda oʻzbek tili amaliyotining rivojlanishini chuqurroq tushunishga hissa qoʻshishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdullazoda, M. (2025). Sociolinguistic Features of Politeness in Uzbek Social Media Discourse. American Journal of Philological Sciences, 5(5), 21–23. <https://doi.org/10.37547/ajps/Volume05Issue05-07> (InLibrary)

2. Abdullaeva, A. B., & Tukhtakhodjayeva, Z. T. (2025). Linguistic Features of Internet Texting in Uzbek Language. *European International Journal of Philological Sciences*, 5(4), 16–21. <https://doi.org/10.55640/eijps-05-04-04> (InLibrary)
3. Aliyeva, G. (2026). A Comparative Study of Social Media Discourse in English and Uzbek: Linguistic and Pragmatic Features. *Mental Enlightenment Scientific-Methodological Journal*, 333–345. (Mental Journal)
4. Herring, S. C. (2004). Computer-Mediated Discourse Analysis: An Approach to Researching Online Behavior. In S. A. Barab, R. Kling, & J. H. Gray (Eds.), *Designing for Virtual Communities in the Service of Learning*. Cambridge University Press.
5. Jaloliddinova, N. (2025). The Uzbek Language on Social Networks: Linguistic Features and Discourse Analysis. *Problems of Modern Philology*. <https://doi.org/10.66337/nsfl/art37066> (O‘zbekiston Elektron Ilmiy Kutubxonasi)
6. Pulatova, D. (2026). The Concept of Digital Discourse and Its Linguistic-Pragmatic Features. *Acta NUUz*, 1(1.5), 313–315. <https://doi.org/10.69617/nuuz.v1i1.5.11708> (Доступ к журналам НУУ)